

Nagrade in priznanja Slovenskega arheološkega društva za leto 2023

© Komisija za nagrado in priznanja SAD

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za arheologijo; predrag.novakovic@ff.uni-lj.si

DOI: 10.5281/zenodo.14603949

V skladu s Pravilnikom o nagradah SAD je Komisija za nagrade in priznanja v sestavi dr. Matija Črešnar (predsednik), mag. Uroš Bavec in dr. Boštjan Laharnar na podlagi predlogov za leto 2023 podelila nagrado za življenjsko delo, dve priznanji za izjemen dosežek ter zahvalno listino.

Najvišje priznanje, nagrado Slovenskega arheološkega društva za življenjsko delo za leto 2023, prejme dr. Sneža Tecco Hvala, večkrat nagrajena višja znanstvena sodelavka na ZRC SAZU.

Dr. Sneža Tecco Hvala se je na Inštitutu za arheologijo ZRC SAZU štiri desetletja posvečala raziskavam kulturnih pojavov in procesov v starejši železni dobi na ozemlju Slovenije in v širšem prostoru vzhodnih Alp, zahodnega Balkana in *Caput Adriae*. Zanimajo jo nadregionalne povezave, družbena struktura, poselitev in prostorska informatika. V devetdesetih je skupaj z Janezom Dularjem zasnovala in postavila ARKAS, Arheološki katalizator Slovenije, podatkovno zbirko arheoloških najdišč Slovenije, ki jo je skupaj s sodelavci Inštituta za arheologijo iz analogne predstavila v digitalno obliko. Vselej je tudi razumela pomembnost osnovnih objav fondov najdišč ter jih vzpodbujala na vsakem koraku in pri številnih objavah tudi sodelovala. Naj omenimo le publikacije Olorisa pri Dolnjem Lakošu, Magdalenske gore, Molnika in Mosta na Soči. Skupaj s sodelavci je pod vodstvom Janeza Dularja raziskovala železnodobno poselitev Dolenjske, obravnavano v mnogih znanstvenih člankih in monografskih objavah. Zgodaj se je zavedala vloge interdisciplinarnosti v sodobnih raziskavah. Na tem področju njenega dela je bilo pomembno sodelovanje s takratnim Inštitutom za prostorske študije ZRC SAZU. S sodelavci je orala ledino z novimi metodami in orodji geografskega informacijskega sistema v arheologiji, v času, ko se je zanimanje za GIS šele začinjalo.

Poleg raziskovalnih rezultatov pa je za celotno slovensko arheologijo pomembno tudi njeno obsežno uredniško delo. Med letoma 2013 in 2022 si je kot glavna urednica osrednje slovenske arheološke znanstvene revije *Arheološki vestnik* prizadevala za dvig kakovosti slovenskega arheološkega tiska, poskrbela je za dostopnost revije na spletu in tako za široko dostopnost rezultatov slovenske arheološke dediščine.

Sneža Tecco Hvala je z novimi in inovativnimi pristopi na podlagi natančnih raziskovalnih postopkov in trdnih argumentov v marsičem poglobila vedenje o preteklosti slovenskega prostora. Z nesebičnim uredniškim delom pa je tudi pripomogla h kakovostni predstavitvi spoznanj številnih slovenskih arheologov.

Priznanje Slovenskega arheološkega društva za izjemen dosežek v letu 2023 prejme razstava Čivki iz preteklosti (Tweets from the Past), ki je slovensko arheologijo odlično zastopala v okviru spremljevalnega programa enega največjih kulturnih dogodkov na svetu, na 75. knjižnem sejmu v Frankfurtu.

Pri razstavi se je povezalo deset slovenskih muzejev, 22 kustosin in kustosov, ki so pod vodstvom dr. Daše Pavlovič pripravili skupno razstavo slovenske arheološke dediščine *Čivki iz preteklosti*. V Arheološkem muzeju Frankfurt so predstavili 110 originalnih arheoloških predmetov iz obdobja od paleolitika do novega veka, razstava pa spada med večje slovenske arheološke razstave, ki so gostovale v tujini. Njen osnovni namen je bil predstaviti bogato in raznoliko arheološko dediščino Slovenije in skozi to pripovedovati zgodbe o nastanku in oblikovanju identitete slovenskega prostora.

Arheološke raziskave zadnjih desetletji so na področju človeškega kognitivnega razvoja omogočile presenetljiva spoznanja in spremenila močno zakoreninjena stara vedenja. Pri novih spoznanjih na področju človekovega kognitivnega razvoja je pomembno prispevala tudi slovenska arheologija, denimo, z neandertalčevo piščaljo iz Divjih bab se je postavila na svetovni zemljevid starejše kamene dobe in arheološke znanosti. Leta 2025 bo minilo 30 let od odkritja najstarejšega glasbila.

Podnaslov razstave, Slovenska arheologija skozi zvoke, simbole in prve zapisane besede, pojasnjuje izbiro treh specifičnih vrst predstavljenih predmetov. Prvi so povezani z zvokom, od piščali iz kosti jamskega medveda do novoveških drumlic. Drugi so simbolni predmeti, na primer kipci antičnih bogov in predmeti z vgraviranimi astralnimi simboli. Tretji so povezani z zapisanimi besedami; predstavljeni so primeri venetskih napisov, imena lokalnih božanstev, antična miniaturna knjižica in grafiti.

Tovrstni predmeti nam odstirajo globljo dimenzijo človekove duhovnosti, sporazumevanja, zabave ter nekdanjega pojasnjevanja in osmišljanja sveta. So neizpodbitni kazalci razvoja človeške ustvarjalnosti, ki je vodil do enega njenih vrhuncev – knjige.

V produkciji Narodnega muzeja Slovenije je nastal tudi kratki film, ki je obiskovalcem omogočal vpogled v zakulisje nastajanja razstave. Lahko so pogledali v konservatorsko delavnico, v skrbno varovan arheološki depo ali v fotografski atelje muzeja.

Razstavo spremlja obsežen katalog petindvajsetih avtorjev z bogatim slikovnim gradivom, ki ga je uredila dr. Daša Pavlovič.

Priznanje Slovenskega arheološkega društva za izjemen dosežek v letu 2023 prejme dr. Anja Ragolič za monografijo o nagrobnih spomenikih Poetovione (Poetovio: römische Grabdenkmäler. Situla 46: Inscriptiones Latinae Sloveniae 2/1).

Dr. Anja Ragolič v knjigo *Poetovio: römische Grabdenkmäler* vložila zelo veliko truda z dolgoletnim zbiranjem podatkov o napisih z nagrobnikov iz antične Petovione (Ptuja), ki je bila najprej strateško važen legijski tabor v provinci Panoniji, od Trajana dalje pa zelo pomembna rimska kolonija in eno od štirih rimskih mest v Sloveniji, poleg Emone (Ljubljane), Celeje (Celja) in Nevioduna (Drnovega pri Krškem).

Avtorica se je v knjigi med drugim poglobila v definiranje teritorija, predvsem pa se je posvetila komentiranju razpoložljivega arheološkega in epigrafskega gradiva, ki osvetljuje zgodovino prebivalcev Petovione, tako pripadnikov rimske vojske kot civilnega prebivalstva.

Osrednji del knjige predstavlja katalog spomenikov z nagrobnimi napisi; vsak napis je glede na vsebino skrbno komentiran z različnih vidikov, avtorica obravnava v napisih omenjene vojaške enote, posameznike, ki so opravljali različne funkcije v mestni upravi, predvsem pa se posveča imenom umrlih oseb. Rimska družba je bila zelo razslojena, v Petovioni so bili najdeni tako nagrobniki rimskih državljanov iz višjih slojev, ki so imeli dve ali tri imena, predvsem družinsko in osebno, včasih pa tudi prvo ime (*praenomen*). Dokumentirani so tudi prebivalci z le enim osebnim imenom, tako imenovani peregrini brez rimskega državljanstva, ki so bili deloma potomci

predrimskega prebivalstva Petovione. Določen odstotek prebivalcev so predstavljali osvobodenci, torej nekdanji sužnji, ki so bili neredko premožni in so opravljali pomembne funkcije v okviru cesarskega in drugih kultov. Na nagrobnih spomenikih so omenjeni tudi sužnji, predvsem tisti, ki so uživali naklonjenost gospodarjev. Avtorica se je med drugim v veliki meri posvetila onomastici, torej komentiranju imen prebivalstva, ki so nemalokrat zelo izpovedna.

Knjiga, ki je izšla v zbirki Situla pri Narodnem muzeju Slovenije, vsebuje tudi kakovostne fotografije nagrobnih spomenikov in je nedvomno izjemno pomemben doprinos k poznavanju tako arheologije kot antične zgodovine severovzhodne Slovenije.

Zahvalno listino Slovenskega arheološkega za leto 2023 prejme Vinko Gradišar za večletno populariziranje arheološkega najdišča Otok pri Dobravi, nekdanjega srednjeveškega trga Gutenwerd.

Gospod Vinko Gradišar, domačin z Otoka pri Dobravi, je želel obuditi znanja tako domačinov kot tudi širše skupnosti o arheološkem najdišču na Otoku in s tem krepi zavedanje o pomenu arheološke dediščine.

Prizadeval si je in si še vnaprej za povezovanje obeh občin, ki sta pri tem udeleženi, Občine Šentjernej, na ozemlju katere leži najdišče, in Občine Škocjan, na ozemlju katere je najdišče nekoč ležalo, in kjer se je iz srednjeveškega Gutenwerda ohranila le še cerkev sv. Nikolaja. Gospod Gradišar je pri različnih dogodkih prav tako pomagal organizirati sodelovanje stroke, ZVKDS, OE Novo mesto, nenazadnje pa tudi z lastniki travnikov, njiv in sadovnjaka na Otoku, kjer je nekoč stal Gutenwerd. Dovolili in podprli so tudi nove terenske preglede najdišča, ki so jih leta 2021 izvedli študenti Oddelka za arheologijo FF UL pod vodstvom dr. Katarine Katje Predovnik. V sodelovanju z Občino Šentjernej in Župnijo Škocjan ter ZVKDS, OE Novo mesto so leta 2023 postavili informativni tabli, ki predstavljata Gutenwerd kot pomembno kulturno dediščino.

Gospod Vinko Gradišar je tudi dejavno spremljal nastajanje razstave *Nekoč je bil Gutenwerd*, ki so jo v Narodnem muzeju Slovenije, pod vodstvom dr. Tomaža Nabergoja odprli konec januarja in bo na ogled vse do 3. novembra 2024.